

Посилання на статтю

Рибак С.О. Державна політика в контексті побудови конкурентної економіки / С.О. Рибак // Управління проектами та розвиток виробництва: Зб.наук.пр. - Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2009. - № 2 (30). - С. 11-15. - Режим доступу: <http://www.pmdp.org.ua/images/Journal/30/09rsorke.pdf>

УДК 352/354:005.332.4

С.О. Рибак

ДЕРЖАВНА ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА В КОНТЕКСТІ РОЗБУДОВИ КОНКУРЕНТНОЇ ЕКОНОМІКИ

Окреслено основні напрями державної діяльності в проведенні інноваційної політики. Показані конкретні шляхи підтримки інноваційного процесу. Визначені основні фінансові механізми мотивації інноваційних перебудов та створення сприятливого інвестиційно клімату для проведення інноваційних трансформацій. Дж. З.

Ключові слова: бюджетна політика, бюджетні видаки, інноваційний розвиток, інноваційні трансформації.

С.О. Рыбак

ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОЛИТИКА В КОНТЕКСТЕ ПОСТРОЕНИЯ КОНКУРЕНТНОЙ ЭКОНОМИКИ

Рассмотрены основы формирования государственной инновационной политики для обеспечения конкурентоспособности экономики Украины. Ист. З.

S.O. Rybak

STATE INNOVATION POLICY CONSIDERING CONTEXT OF COMPETITIVE ECONOMY DEVELOPMENT

Base of the state innovation policy for competitive economy in Ukraine is considered.

Вступ. Державна політика в сфері інноваційного розвитку потребує фундаментального дослідження та вироблення на цій основі практичних рекомендацій та механізмів, які б стимулювали інноваційну діяльність та забезпечували впровадження наукових розробок у виробництво.

Тому тема даної статті є актуальною з точки зору сучасного розвитку національної економіки та подальшого її розвитку і входження у світову інтеграційну систему. На сучасному етапі розвитку економіки України, неможливо обійтись без посиленого та системного державного стимулювання інноваційного процесу. Тому необхідний чіткий та конкретний механізм державного стимулювання визначених секторів економіки для підвищення їх конкурентоздатності та ефективного розвитку.

При цьому, необхідно розглядати зміни не стільки як бажаний компонент діяльності для окремих підприємств, а скоріше як необхідність для їх подальшого існування на відповідному ринку. Тому самі підприємства, які особисто і безпосередньо невзможі використати наукові дослідження, в деякій мірі можуть

чинити опір інноваційним змінам. В такому випадку держава повинна взяти на себе функцію примусового та заохочувального фактору інноваційного розвитку.

Проїшов той час, коли продукти інноваційної діяльності існували поза ринком. Законодавство тоді чітко встановлювало державну власність на винаходи та новації. Нині ж потрібні чіткі правила гри на ринку винаходів, новацій і це повинна взяти на себе держава з метою захисту права вітчизняних винахідників. При чому, в подальших інноваційних перетвореннях будуть брати участь і самі підприємства, так як ті, хто заохочуватиме впровадження інновацій, будуть мати гарантований прибуток, а ті, хто ігнорує процеси модернізації – нестимуть збитки та банкрутуватимуть. Однак саме на початку цього глобального процесу перебудови на інноваційний лад економіки країни необхідна державна активна участь.

Мова йде перш за все про необхідність прийняття правових підходів до захисту інтелектуальної власності, встановлення цін на винаходи та заохочення винахідників, надання податкових пільг тим, хто використовує у виробництві інновації, а також, звичайно, фінансування пріоритетних напрямів інноваційних розробок в країні.

Отже, **мета дослідження** полягає у виділенні основних напрямів державної діяльності в проведенні інноваційної політики, шляхів підтримки інноваційного процесу, визначені основних фінансових механізмів мотивації інноваційних перебудов та створення сприятливого інвестиційно клімату для проведення інноваційних трансформацій.

Основна частина дослідження. *Методи стимулювання інноваційної діяльності.* Основними методами ресурсного стимулювання інноваційної діяльності залишається пряме фінансування інноваційних проєктів та підприємств, які займаються інноваційними розробками, через бюджет. Такий механізм державної підтримки має як позитивні, так і негативні сторони. Позитиви полягають в можливості виділення значних обсягів коштів порівняно з тими, які б змогли залучити на цю мету непосредньо самі підприємства. З іншого боку, при бюджетному фінансуванні держава виступає як замовник тих чи інших інновацій і може залишити за собою право бути власником чи співвласником майбутніх розробок.

Тобто, крім фінансування непосредньо інноваційних розробок, доцільно виробити та впровадити чітку систему державного замовлення та високо технологічну продукцію.

Негативні риси прямого бюджетного фінансування в тому, що підприємство - отримувач фінансової підтримки на здійснення інновацій може менш відповідально відноситись до витрачання коштів, а також відчувати меншу відповідальність за кінцевий результат інноваційних досліджень. Тобто впровадження інноваційних розробок непосредньо у виробництво не буде напряму пов'язано з процесом фінансування.

Таким чином, держава при здійсненні бюджетного фінансування інноваційних проєктів повинна створити відповідну систему розподілу та ефективного цільового фінансування інновацій, а також систему дієвого контролю за використанням коштів та досягненням результатів від інноваційних досліджень.

Це стосується і системи моніторингу з боку держави за використанням підприємствами податкових та інших преференцій, які їм надаються для здійснення інноваційної діяльності. На нашу думку, ці преференції повинні мати як чітко визначені терміни, так і повинні бути встановлені конкретні завдання, які будуть виконанні у визначені терміни та при визначених обсягах (фінансових) отриманих преференцій.

Ці методи фінансової підтримки мають безпосередній вплив на державний бюджет і тому можуть мати обмежений ресурс та відповідні регламентні вимоги, які не в змозі виконати всі підприємства, що мають бажання отримати фінансовий ресурс для здійснення інноваційної діяльності.

Тому, на нашу думку, необхідно розвивати систему фінансової підтримки інновацій шляхом заохочення та створення відповідних структур, які б мали зацікавленість в наукових розробках і мали відповідні можливості для подальшого їх впровадження.

Це, насамперед, створення таких структур як технопарки, бізнес-інкубатори, науково-технічні зони. За останні роки, кількість працівників, зайнятих в інноваційній сфері збільшилась в Європі в 2 рази, у США – в 2 рази, у Південно-Східній Азії – в 3-4 рази [1].

Технологічні парки та засади державної підтримки їх розвитку. Основним економічним ресурсом діяльності технологічних парків є запровадження режиму пільгового оподаткування. В наслідок цього в інноваційній зоні фактично формується фінансовий ресурс, який не надійшов у вигляді податків до бюджету. Однак, завдяки стимулюванню виробництва на базі інноваційних розробок держава через мультиплікативний ефект отримує додаткові надходження через їх впровадження на всіх інших підприємствах. Таким чином, при детальному аналізі повинно бути чітко видно, що попереднє вивільнення державних ресурсів не тільки не завдає шкоди для бюджетного фінансування, а й забезпечує додаткове зростання бюджетних доходів.

Технопарки сприяють забезпеченню потреб внутрішнього ринку, зменшують залежність від імпорту, високими темпами нарощуються обсяги постачання на експорт високотехнологічної конкурентоздатної на світовому ринку продукції, створюють нові робочі місця і надають можливості для реалізації вченими і висококваліфікованими спеціалістами України свого інтелектуального потенціалу.

Наприклад, в Україні протягом 2000-2004 років обсяг випуску технопарками інноваційної наукомісткої продукції склав 3,4 млрд.грн. (близько 11 відсотків усієї інноваційної продукції України).

Усього за час дії спеціального режиму інноваційної та інвестиційної діяльності до бюджетів та державних цільових фондів технопарками перераховано понад 252 млн. грн. (в 2000-2001 роки - близько 10 млн. грн., у 2002 році - 35, 5 млн.грн, у 2003 році - 90 млн.грн, 116,5 млн.грн).

Технопарками залучено інвестицій для виконання проектів на суму майже 450 млн.грн.

Таким чином, загальний обсяг залучених технопарками інвестицій та їхні відрахування до Державного бюджету та державних цільових фондів майже в два рази перевищили обсяг наданих їм податкових та митних пільг. Це свідчить про високу бюджетно-інвестиційну ефективність діяльності технопарків.

У той же час, за 2000-2004 роки на спеціальні рахунки виконавців проектів було зараховано податків на 202 млн.грн. і на спеціальні рахунки технопарків - 156 млн.грн. Кошти, акумульовані на спецрахунках технопарків, завдяки встановленому законом спеціальному режиму інноваційної діяльності використовуються за цільовим призначенням на розвиток науково-технічної інфраструктури технопарків та їх учасників, на створення, модернізацію і реконструкцію науково-технологічних та дослідно-експериментальних ділянок, придбання наукового і виробничого устаткування, проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, патентування розробок, купівлю ліцензій.

На проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт та виробництво дослідних зразків технопарки витратили за 2000- 2004 роки понад 883 млн.грн.

Разом з цим, вклад технопарків в інноваційний розвиток є нерівномірним, оскільки окремі технопарки зареєстрували перші свої проекти тільки у 2004 році.

Технопарки зарекомендували себе ефективно працюючою складовою національної інноваційної інфраструктури, реальним провідником інноваційних ідей від науково-технічного відкриття до промислового виробництва.

Також дуже ефективним способом підтримки інноваційних розробок вважається надання фінансового ресурсу цілим галузям національної економіки через систему державного замовлення. Так в Україні на протязі багатьох років бюджетном закладалась підтримка на такі галузі господарства як літакобудування, суднобудування, космічна галузь. Завдяки цьому підприємства цих стратегічних для країни секторів мали змогу витримати перехідний період між плановою та ринковою економікою. Також це дало змогу зберегти висококваліфікований кадровий потенціал вітчизняних вчених та робітників.

Для подальшої структурної трансформації економіки у відповідності з вимогами інноваційної моделі необхідно, перш за все, переглянути та вдосконалити існуючу стратегію державного замовлення, щоб високотехнологічна, інноваційна продукція зайняла в ній чільне місце. Можливо також запровадити окреме державне замовлення на інноваційну продукцію.

Також потребує істотного вдосконалення сам механізм формування структури та об'ємів витрат державного бюджету на розвиток науки та підтримку інноваційних процесів в Україні, надання йому більшої прозорості та обґрунтованості. При цьому необхідно накреслити і послідовно здійснювати конкретні кроки, спрямовані на виведення рівня фінансування науки з державного бюджету до передбаченого законом (1,7 % ВВП).

Потужним важелем державного впливу на прискорення інноваційного розвитку найбільш високотехнологічних галузей має стати діяльність інноваційних фондів створених за рахунок прямих бюджетних інвестицій, галузевих та регіональних фондів (компаній). Такі фонди (загальнодержавного, галузевого та регіонального рівнів) повинні стимулювати залучення коштів промисловості, приватного сектору економіки до фінансування інноваційних проектів і програм. Для цього необхідно забезпечити паритетну участь у фінансуванні та відповідальність держави і підприємств у впровадженні інновацій. Значну роль у цьому має відіграти створений банк реконструкції і розвитку. Можливе також залучення до фінансування інновацій пенсійних та страхових фондів, в тому числі через венчурні структури, як це робиться в розвинених країнах світу.

Держава може ініціювати і безпосередньо фінансувати за рахунок бюджетних коштів двусторонні і багатосторонні міжнародні інноваційні програми, діяльність міжнародних дослідницьких організацій, технологічних центрів та ін. Особливо корисно, на нашу думку, це було б в галузі інформаційних технологій, можливості доступу до світових новітніх розробок. Наприклад, МЗС Франції спрямовує значні кошти на розвиток інформаційної мережі, мережі науково-дослідницьких центрів у країнах, що розвиваються. Так, у 2004 році МЗС Франції розпочало реалізацію довготривалої програми SIST під промовистим гаслом „Дамо африканській спільноті науковий шанс”. Відомство виділяє для реалізації цієї програми протягом 36 місяців понад 3 млн.євро. Здійснення програми мало забезпечити формування інформаційної єдиної системи науковців африканських країн [2]. Такі підходи є вкрай корисними та набагато дешевше, ніж покупка патентів та прав на винаходи.

Павертаючись до України, нажаль слід констатувати, шо наково-технологічна та інноваційна сфера на сьогодні перебувають в критичном стані.

Висновки. В останні роки знижувалась як частка фінансування з бюджету наукових досліджень, так і скорочувалась кількість робітників, зайнятих в високотехнологічних галузях господарства. Крім цього, існує дуже низький рівень впровадження в виробництво тих наукових розробок, які виконуються – цей рівень становить 16 % [3]. Такі негативні тенденції не дають змогу українській продукції конкурувати на світових ринках та все більше перетворюють Україну лише на спостерігача світового прогресу та споживача його продукту, нажаль, не завжди високої якості.

Не сприяє централізації зусиль в напрямку проведенні державної іноваційної стратегії і наявність створених в Україні різноманітних структур з дублюючими функціями та, звичайно, мало координуючими між собою свої дії. Мова йде про створену Українську державну іноваційну компанію, Український банк реконструкції та розвитку, Державне агенство з іновацій та інвестицій, Державне агенство з іноземних інвестицій. Таке розпорешення не тільки бюджетних ресурсів, а й зусиль наукової спільноти призводить до неможливості проведення в країні ефективної іноваційної стратегії розвитку.

Тому на сьогодні важливо визначитись з основними напрямками забезпечення іновацій засобами державної фінансової підтримки, а також створити систему для іновацій в усіх галузях діяльності. Доцільно як умога швидше визначитись з державним органом, який повинен взяти на себе всю відповідальність за розвиток в країні науково-технічного потенціалу на створить і подасть на затвердження уряду відповідний акт на найближчу (короткострокову) та, хоча б, середньострокову перспективу. Одними з основних, як ми вважаємо, повинні бути заходи щодо кадрових обмінів міжвітчизняними та іноземними спеціалістами, підключення до систем науково-технічної інформації, включення в світовий технологічний простір ляхом введення в країні міжнародних стандартів і норм, надання юридичних, консультаційних послуг учасникам іноваційного бізнеса, державне стимулювання заркордонних інвестицій в іноваційну сферу, закупівля закордонной іноваційной літератури.

Тільки нав'язування з боку держави своїми діями безповоротності та безальтернативності впровадження в усі галузі життєдіяльності та виробництва новітніх іноваційних розробок може забезпечити національній економіці стабільне місце в світовому розподілі праці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шляхи іноваційного розвитку України / Д.В. Табачник (керівник авторського колективу), В.Г. Кремень, А.М. Гуржій, М.Ф. Гончаренко, В.О. Гусев, О.А. Мазур. - К.: "Людопринт", 2004. – 544 с.
2. Аблов А.С. Фінансові інструменти забезпечення міжнародної конкурентноспроможності в інституційній моделі: монографія / А.С. Аблов, М.Й. Беззубяк, Л.П. Гальперіна та ін. / За ред. В.Є. Новицького. – К.: Арістей, 2006. – 220 с.
3. Роговий В.В. Економічна безпека держави / В.В. Роговий, А.Ю. Сменковський, І.Ф. Гнибіденко – К.: „Академпрес”, 2006. – 271 с.

Стаття надійшла до редакції 18.05.2009 р.